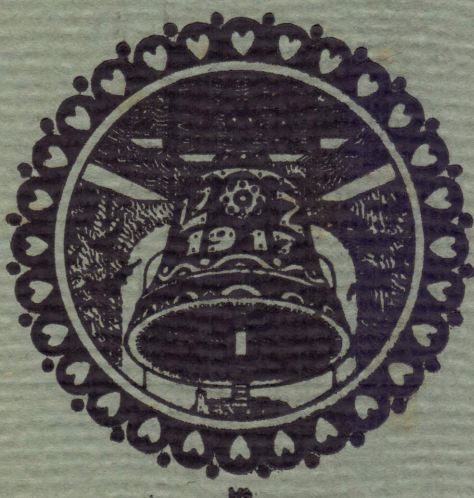

LJUBLJANSKI ZVON

AVGUST

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 8.

Vsebina avgustovega zvezka:

1. Fran Albrecht: <i>Atila</i>	393
2. Fran Albrecht: <i>Globlje in tišje</i>	394
3. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i> . (Dalje.)	395
4. Janko Glaser: <i>Ženi</i>	406
5. Emil Leon: <i>Cvetje v jeseni</i> . (Konec prihodnjič.)	407
6. Rado Murnik: <i>Na Bledu</i> . (Dalje.)	420
7. Dostojevski — dr. Vladimir Borštnik: <i>O smrtni kazni</i>	429
8. Oton Župančič: <i>Uspavanka</i> . — Janko Samec: <i>Dvoje misli</i>	433
9. Dr. Zober: <i>Slovensko in tuje slovstvo</i>	434
10. Dr. Franc Derganc: <i>Henri Bergson</i> . (Dalje.)	439
11. Oton Župančič: <i>Misliš</i>	444
12. Listek.	445

Dr. Simon Dolar: *Dokazi za bit božjo*. — Dr. Simon Dolar: *V samobrambo!* — Dr. L.: *Dr. Milan Heimrl*. — Dr. V. B. *Dostojevski in smrtna kazen*. — —va: *Književno poročilo*.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 6. avgusta 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflova ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruga“ z. z o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“

Emil Leon:

Čvetje v jeseni.

(Dalje.)

VIII.

Drugi dan še nisem odšel. Pripetilo se je, kar se je pri Presečnikovih vsako leto parkrat pripetilo: Liza in Danijel sta se sprla. Pred hlevom, tako da vaškim otročajem ni ostalo prikrito, sta se nekaj ruvala. Pri koncu pa je bil Danijel takorekoč pred vso vasjo tepen. Pri nas je namreč navada, da sme ženska, če je slabe volje, tudi udariti; sramota pa je, če moški žensko tepe. Veliko pretepov sem že videl; ko je dekle vleklo svojega iz tolpe pretepačev, padali so trdi udarci, ali na dekleta ni padel ni eden in najsi je bilo še tako sitno!

V Danijelu je vse kipelo, nazaj udariti pa ni smel. Zatorej je Presečniku „ušel“ ter izginil od dela, da niso vedeli kam. Moral sem jaz njegovo delo opraviti, ker gospodar vsega ni zmogel.

Potekel je prvi dan, a Danijela od nikoder; tudi drugi dan se je bližal koncu, ali Danijela še vedno od nikoder! Bili smo že pri večerji, ko jo prilomasti v hišo. Sédel je takoj pri vratih na klop pod sklednik ter spregovoril: „Le eden naj mi katero reče!“

Škripal je z zobmi in srdito stezal roke kvišku. Zadel je ob žličnik na steni, da se je sprožil ter padel po tleh. Žlice in kuhavnice so letele na vse strani. Liza je vstala od mize, pobrala žličnik in kar se je bilo iz njega raztreslo. Pri tem ni spregovorila besedice, kar je hlapčeta še bolj stogotilo.

Škripal je: „Táko bo mene tolklo! Le čakaj, saj boš enkrat moja žena! Ti! Ti!“ Liza je pobrala svoje reči ter jih odnesla v vežo. Če tepe mož svojo ženo, to sicer ni lepo, ampak sramotno ni, kot tedaj, če udariš tujo žensko!

Tisti večer je jedel z nami karlovški Anžon, znana prikazen v pogorju. Iz karlovškega mlina mu je bil oče izgovoril strm in malo rodoviten breg, bratje pa so mu pomagali, da je na tem bregu postavil leseno kočo, v kateri je prebival. Kar je potreboval, si je s trudom pridelal v teh svojih melinah, kjer je vsako leto prekopal nekaj ledine. Ostalo pa mu je še toliko senožeti, da je redil kravico

v hlevu. Postranskega zaslužka si je pridobival s tem, da je hodil na Tolminsko po nože in nožičke, če je dobil kako naročilo. Bil je velik čudak, ali ljudje so ga radi imeli. Tudi k Presečnikovim je zahajal in umelo se je, da mora sesti za mizo in jesti. Prihajal ni samo radi tolminskih nožičkov, prihajal je tudi radi Lize. Star je bil nad petdeset let, a njegova večna želja je bila, da bi mu Bog odkazal ženico, ki bi malo jedla — glavno je moral snesti sam, ker je bil visok kot hrast in širok kot hiša — in veliko delala. Tudi otrok je hotel imeti, ker je zakon zato vpeljan, da se dobe otroci, kar vam je, častite gospe, itak komaj znano.

Karlovški Anžon je bil tisti večer gospodarju prinesel naročeno nožičko, po katero je bil „bruhnil“ na Tolminsko, Lizi pa ruto rumenih hrušek, po katere je bil „bruhnil“ na Cerkljansko. Že nekaj let sem je prinašal Presečnikovi dekli te hruške in upal je, da ji polagoma z njimi omehča srce, da postane njegova žena. Liza je leto za letom hruške pohrustala, kozavega svojega Danijela pa vendarle ni hotela pustiti. Vzlic temu je gojil Danijel grdo jezo na Anžona in tudi ta večer je prišel prejkone samo zategadelj domov, ker je slišal, da je oni v hiši. Ni se mu videlo previdno, puščati Lizo samo s snubačem, ki je imel njivo, kočo, hlev in kravšeta.

Ko se je Liza zopet vrnila v hišo, je hlapče znova zakričal:

„Le čakaj, ko boš moja, potlej boš videla, kdo bo tepel v hiši, stara rejta ti!“

Oglasil se je Anžon počasi in važno:

„Z žensko se lahko tudi drugače govori, jaz bi dejal“.

To je Danijela močno razpalilo:

„Kaj se boš ti zame menil! Jaz bi dejal“ — tu je oponašal karlovškega govorico — „da človek lahko kaj stakne!“

Ker je bilo še nekaj v skledi, je karlovški parkrat zajel, nakar je počasi položil žlico na mizo. Nato je brez jeze in z največjo mirnostjo odgovoril:

„Če te Liza zato jemlje, da jo vsak dan otepaš s polenom, me malo briga. Če te res vzame, bom vsaj vedel, da ni tako pametna, kot sem mislil. Če se hoče na vsak način na poleno močiti, je to njen prav! Tako je!“

„Molči!“ se je penil Danijel, „molči, ti prokleti gorjanec, če ne —!“

In zopet je mirno odgovoril Anžon:

„Kaj: če ne? Poglej vendar“ — tu je dvignil svojo desnico, veliko kot čoln, „kaj bodo govorile množice, če prideš pod tako

roko. Pogineš kot glista pod podplatom! Obdrži torej svoj »če ne« zase. To je pametna beseda!“

Anžon je medtem zlekel grohot svojega telesa izza mize ter se je postavil sredi hiše.

Hlapče se ni dal potolažiti:

„Jaz naj bi tebi molčal?! Prid' sem, pa kmalu zveš, koliko velja moj »če ne«. Vsakega naj bi se že bal!“

Anžon je pristopil:

„No, no, kaj pa bo, no?“

V hipu je tičal Danijel v njem.

„Poglej ga,“ je govoril Karlovški počasi, „v me je bruhnil! Ti žival, ti!“ Z obširno svojo roko ga je brez težave dvignil in vzdignil proti stropu, nakar ga je spustil, da je Danijel z vso težo svojega pijanega telesa tlesknil po hišnem tlaku. Oni pa se je zasmejal: „Zdaj vem, koliko velja tvoj »če ne«!“

Danijel je sicer težko padel, a zgodilo se mu ni nič. Takoj je zopet stal na nogah in bliskoma je imel v rokah dobro nabrušeno tolminsko nožičko.

Ženske so od strahu zavpile in Boštjan je zakričal izza mize: „Z nožem ne!“

Samo Anžon se ni razburil. Boštjanu je spregovoril: „Malo počakaj!“ Nato se je obrnil proti Danijelu:

„Torej z nožičko, z nožičko me češ, s tisto, ki sem ti jo jest s Tolminskega prinesel. Poglej no! Ali misliš, da za take reči bruham na Tolminsko? Poglej no!“

Dasi so bili Anžonovi udi kakor hlodi, ki se dajo le težko in neokorno gibati, je vendar s čudovito hitrostjo s svojo levico ujel Danijela za roko ter ga z desnico parkrat lopnil po nji, rekoč:

„Boš izpustil nožičko, ti hudnikovec, ti!“

Ker Danijel ni takoj izpustil, ga je s svojo roko samo parkrat kresnil po prstih, da jih je takoj kri podplula in da je nožička zarožljala po deskah. Nato ga je obrnil in mu z nogo pomagal, da je odletel na klop pod sklednik; tam je pričel hišni hlapec škripati in — jokati, kakor je to navada starega pijanca.

Anžon je pobral nožičko ter jo položil pred Boštjana na mizo: „Ne dajaj takega otroku!“

Obrne se k Lizi:

„Čakaj, Liza, kaj sem že hotel reči? Vidiš, nič se ti ne lažem, pšenica je bila letos dobra in čedno se je mlatila. Proti krompirju tudi ni kaj reči in fižol je bil poln, kakor bi norel. Vse to je res

in fruge je bilo pri hiši, da bi lahko vojska živela od nje. Zdaj pa poslušaj! V nedeljo bom pri deseti maši v Poljanah. Nekaj prej bom bruhnil od doma, da se pogovorim z gospodom Jernejem. Če ti je všeč, pa pridi še ti. Morda bova že pri deseti maši prvič oklicana. Množice bodo malo govorile, pa bo še zmiraj bolje, kot bi se s polenom svatovščina klepala. Če nočeš, pa pusti! A povem ti, da hrušek potem tudi ne bom več nosil. No, pa lahko noč!“

S temi besedami je odšel.

Pod sklednikom je bil Danijel med jokom in škripanjem zaspal. Ker se Liza zanj ni zmenila, ga je morala mati spraviti v slamo.

Drugo jutro se je živelo pri hiši, kakor bi se ne bilo nič zgodilo. Po stari navadi se je delalo in Danijel je opravljal svoje posle, kakor bi nikdar ne bil ušel. Jaz pa sem moral odriniti! Radi tega nam je mati Barba napravila boljše kosilo in tudi nekaj nacvrta je bila. Še celó belo kavo smo imeli na mizi, kar je bilo takrat nekaj izvanrednega.

Za slovo smo si segli v roke z očetom in materjo. Pri prihodu nič roke, pri odhodu pa roko, — taka je bila tiste dni etiketa v pogorju in po njej si se moral ravnati, če nisi hotel dobiti očitanja, da se ne znaš spodobno obnašati.

„Pa še kaj pridi!“ so se glasile poslovilne besede. Meta me je spremljala, kar sem pričakoval. Nosila mi je veliko ruto, v katero so bili zaviti orehi, češplje, ocvrt bob in — če se ne motim — še celó par klobas. Vse to so mi dali pri slovesu in velika bi bila zamera, če bi se hotel tak dar zavriniti. „Ruto o priliki nazaj prinesi,“ je spregovorila Presečnica, ko je izročila culo svoji hčeri.

Pred hlevom sta stala Danijel in Liza, a ne skupaj, vsak na enem koncu poslopja. Milo sta gledala za nama, posebno Danijel je bil potrta in žalosten. „Oh ta,“ je zastokal, „lepo je bilo, ko si bil tukaj. Kmalu kaj pridi!“ Liza je molčala in se grdo držala, ker je bila še vedno jezna na hlapčeta.

Hodil sem od Jelovega brda proti Malenskemu vrhu ter kakor vselej, kadar sem stopal po ti poti, jemal vase lepoto pokrajine. Meta je, noseč mojo ruto, korakala tik mene kot kupček obupa. Kar pogledati se ni upala vame, ker bi jo drugače zalile solze. To se ji je videlo.

Prišedši na kraj, kjer je v globoki dolini tičala kočja karlovškega Anžona, opazim tega pri delu v bregu. Z rovnico je kopal ledino, da so se mu nabirale debele kaplje po obširnem obrazu.

„Hej, zdaj pa greš,“ je kričal, „pa spet prideš! Novo njivo kopljem.“ Bila sva že precej daleč od njega, ko je še zavpil: „Meta, le povej Lizi, da kopljem novo njivo!“

Pod Malenskim vrhom sva obstala na mestu, ki mu pravijo „Na Poklonu“. To je tratina sredi gozda, odkoder se vidijo štiri cerkve. Za tabo Mati Božja na Gori, pred tabo Sv. Martin v Poljanah, na eni strani Čabrače, na drugi Gabrška gora. Kaki svetniki so tam, tega vam danes ne morem več povedati. V prejšnjih bolj pobožnih časih so ljudje na tem mestu obstajali in se proti vsaki cerkvi poklanjali. Ta navada je morala med ljudstvom zelo vkošenjena biti, ker je v našem pogorju takih „Poklonov“ vse polno.

Tam sva sedla, prejkotne v namenu, da bi zavlekla trenutek ločitve. Bilo mi je tako pri srcu, kakor nekdanj, ko sem se ob koncu počitnic poslavljaj od doma in od matere, katera me je vselej nekaj pota spremila. Ko je z vsakim korakom izginil kos domače zemlje, sedaj sleme rojstne hiše, sedaj stolpič na holmu, sedaj teman gozd na Samsonu, sedaj kaj drugega, se mi je odtrgal kos od srca. Takrat sem gledal v neštete gube nabrani obraz one, ki je sedaj že dolgo časa pod zemljo in katera na svetu ni imela drugega kot skrbi in delo; danes pa v obraz deklici, ki je pričela uživati grenke sadove, katere rodi vsaka ljubezen na zemlji.

Opazil sem, ko je snela ruto z glave in jo položila na travo, da je nosila v laseh rumeni glavnik, ki se navadno nosi le ob nedeljah in praznikih. Včasih je prav globoko zasopla in obrnila obraz proti meni, kakor bi mi hotela nekaj povedati. Pa ni imela poguma, da bi spregovorila. Končno je posegla v ruto ter izvlekla iz nje majhen, bledorumen „bob“, ki je v pogorju tako gostega testa, da bi bil bolj za strelivo, nego za živilo.

„Gotovo si že lačen,“ je spregovorila proseče, „ná, jej!“ Nekaj sem se obotavljal, nakar je znova zaprosila: „Pa le jej!“ Moral sem jesti in ni odvrnila pogleda od mene, dokler nisem s silo pospravil zadnje mrvice.

Ko je bil bob odpravljen, zopet ni vedela, kaj naj bi govorila. Tedaj je prihitela tolptica drobnih dolgorepek in je sedla na bližnje bukovo drevo. Živalice so se z malim telesom obešale po vejicah in kljuvale z listov, kar se je dobiti moglo. Nato pa so, kakor so bile prišle, s šumom odhitele. Meti se je bilo med tem časom čelo nabralo v goste gube in pričela je govoriti, prav kakor bi se čul modri oče Boštjan:

„Pa ti mora le čudno biti, če si sam v Ljubljani. Nimaš človeka, ki bi ti kuhal, ki bi ti pral. Če zboliš, si slabši od živine v našem hlevu, za katero se vsaj Liza briga. Ali ne misliš, da ti tega ni treba?“

„Kako si naj pomagam? Kje naj vzamem kuharico? Stare ne maram, mlade ne dobim.“

Zaiskrilo ji je v očesu in opazil sem, da postaja jezna. „Ne govori tako nespametno! Poglej gospoda v Javorjah: vzel je sorodnico k sebi in streže mu, da je zadovoljen.“

„Kje naj dobim sorodnico? Če je mlada, ne bo hotela priti.“ V bližini je nekaj belo cvetelo. — Nadaljeval sem: „Kaj potem? Tak sem, kot to-le: sedaj pred zimo cvete in kaj bo iz tega? Cvet odpade in prav nič ne bo iz tega. Če je mlada, ali naj jo vzamem?“

Rdeče se ji je zalil obrazek, ko je zastokala: „Kdo govori o tem?“ Roko je pritiskala na prsi, da bi ukrotila razburjeno srce.

Odgovoril sem: „Če to ni, potem je pa še manj! Ti ne poznaš mesta in njegovih hudobnih jezikov. Ne boš štiri tedne pri meni, pa se na ulico ne boš upala, tako te bo sram.“

Vsa kri ji je zapustila lice. Pogled pa, ki ga je proti meni obrnila, je bil podoben pogledu srne, če si v zelenem gozdu streljal nanjo ter jo težko obstrelil. „Jezus, kdo pa govori o meni?“ V veliki zadregi je vstala ter viknila: „Tam rastejo Kristusove srajčke.“ Oddaljila se je po tratini, trgala je neko cvetje, o katerem ne vem, ali vedno tako pozno cvete, dokler se ni skrila v bukovju, kjer so prejkotne cvetele tudi „Kristusove srajčke.“

Smilila se mi je, da sem ji moral izpodkopati načrt, do katerega je bila prišla v nočeh, ko ni mogla spati: samo gospodinja in kuharica je hotela pri meni postati in drugega nič. In kako modro mi je vse to odkrila, tako da po njenem mnenju ne bi bil mogel priti na to, da misli samo sebe! Sedaj pa se je sramovala ter pred menoj skrila v gozd.

Ko se je vrnila, je imela v rokah velik šop Kristusovih srajčk, ali oči so ji bile odločno objokane.

„Meta,“ sem spregovoril, „sedaj je čas, da grem.“

„Malo še počakaj, se nič ne mudi.“

„Drugače zamudim, je že pozno.“

„Nič še ni pozno.“

„Kako naj pridem v Ljubljano, če še odlašam?“

„Pa v Loki manj časa ostani.“

„Podaj mi roko v slovo. Midva bova pač mislila eden na drugega.“

Podala mi je roko: „Jest že!“

Takrat me je premagala skušnjava in pozabil sem popolnoma na svoje sklepe:

„Po mestih, — poglej, Meta, — je navada, da se prijatelja, ko se rada imata, poljubita, kadar gresta eden od drugega. Recimo na lice, če ni drugače, na usta. Tako delajo prijatelji. Midva pa sva prijatelja!“

„Sva že,“ je zastokala, „če ni greh?“

„Kaj če biti greh!“ Že sem jo imel v svojih rokah, poljuboval sem jo na obraz, kjer sem jo mogel, na usta in povsod. Ni se branila. Ko sem se odtrgal od nje, pa je obstala na mestu kakor Lotova žena.

Spodaj pri Lovskem brdu, kjer se pot v dolino zavije, sem se ozrl zadnjič po nji.

Meta je še vedno stala kot kip „Na Poklonu“ in s prsi, h katerim je pritiskala roko, se ji je svetila bela zvezda Kristusovih srajčk.

IX.

Zopet sem bil v mestu, zopet v mlinu, ki melje za mlinarja, za tistega pa ne, ki je mlet prinesel! Vse sem pogrešal, kar se je bilo zadnjih šest tednov zvezalo z mojim življenjem: najprej gorski zrak, katerega sem moral zamenjati z izpuhi ljubljanskega barja, pogrešal pa sem posebno kmetske obraze ter se le težko privadil na obrite in umite, posebno težko sem se privadil na vaše ženske obraze in na nemogoče vaše obleke. In kaj naj govorim o svojem delu, ki takorekoč nikako delo ni: kakor bi sejal pesek na razorano njivo ali pa pekel potice iz rumene ilovice!

Razkačili so me tudi prijatelji in prijateljice. Kdor me je srečal, mi je silil pod nos, kako krepak in mlad sem videti. Moj zdravnik — da se mi je slaba volja do skrajnosti pomnožila — mi ni dal miru, da me je smel vestno in točno preiskati. Prekljuval mi je hrbet in prsi, tipal me je okrog srca in jeter, potem pa sodil: pljuča kakor hlod, srce kakor risovo in tudi jetra so se prav čedno skrčila do svojega dopustnega obsega. Potem je še zakričal: „Zdaj vidiš, kako dober svet pomaga! Da spet ne začneš preveč piti, zverina!“

Tudi gospod Bon me je srečal ter gostobesedil: „Tak si kot roža. Ni vraga, da bi se sedaj ne ženil! Pridi k nam kaj pogledat,“ — med tem časom se je bil revež oženil — „z ženo imava zate že nekaj izbranega.“ Ker ni hotel izginiti v deveto deželo, sem ga

pustil sredi ceste, ne da bi mu kaj odgovoril. Še to! ko sem bil vendar sklenil, da pred enim letom o ženitvi ne govorim!

Vzlic temu sem neprestano mislil na svojega dekliča na Jelovem brdu in to še celo pri delu, ko sem koval najdaljšočasnejše tožbe. Njena podoba me je obdajala ponoči in podnevu. V sanjah sva hodila na Goro, na Blegoš ter še enkrat preživela šesttedensko skupno bivanje pri Presečnikovih. Časih so me ti spomini tako preobdali, da sem vrgel delo v kot, zapustil suhoparno pisarno ter taval okrog Rožnika in po njegovih plešastih gozdovih, jezen na ves svet in predvsem nase, zaljubljenega starca!

Tisto leto je bila dolga in lepa jesen. Zadnjega vinotoka pa je vendarle malo deževalo, zato je sem čepel v svoji kovačnici. Kar se odpro vrata, vstopi pa moj znanec Danijel s človekom, ki ga prvi hip niti spoznal nisem.

„Tega moža sem pripeljal,“ je spregovoril Danijel. Bil je posvaljkan in jako revno oblečen. Na kozavem obrazu se mu je videlo, da je moral zadnje čase jako neredno živeti in nespametno pijančevati.

Vprašal sem: „Kaj bo, Danijel?“ In znova je odgovoril: „Tega moža sem pripeljal.“

„Pri Presečnikovih vse prav?“

Zadrl se je: „Kaj vem, kdaj sem že od tam ušel! S tem možem govori! Mlačan je z Jelovega brda, in ravno Mlačan bi rad s tabo govoril.“

Sedaj sem spoznal moža, katerega je pripeljal Danijel.

Mlačan z Jelovega brda je imel bolj majhen grunt, na katerem je redil kakih osem govedi in tudi nekaj drobnice. Travniki so bili pripravljeni in njivice dobre. Ko je stari Mlačan svojemu sinu posestvo izročil, ni imel sicer dolga, imel pa je še štiri otroke, katerim je skoraj toliko izgovoril, kot je bil grunt vred. Po izročitvi se je mladi oženil, ženil pa se je po ljubezni in vzel je deklo, ki je bila prav čedna, ki pa ni imela prav ničesar. Mlačan je torej težko gospodaril in z velikim trdom izsesal vsako leto obresti iz zemlje, katere je moral šteti v tujo roko.

„Kaj je s tabo, Mlačan?“

„Nič dobrega ne,“ mi je odgovoril ter se pričel praskati.

„Težko se dela in zanič se živi.“

Danijel se je zatogotil:

„Kaj se boš stiskal okrog vogla! Naravnost govori! Dohtorji nimajo časa, da bi ga rezali, kakor režeš ti kruh otrokom. Že vidim, šleva si; bom pa jaz govoril!“

Ali tudi Danijel se je najprej popraskal za levim ušesom. „No, da boš vedel: domačijo bi rad prodal; meni boš pa dal posojila dvesto goldinarjev, potem pa greva v Ameriko. Pravijo, da se tam boljše živi, kot na Jelovem brdu pod Blegošem. Pa ravno v Ameriko! Mlačan radi izgovorjenih otroških deležev, katere mu je stari naprtal, jaz pa —“ — tu je nekoliko jecjal — „zavoljo vina in žganja.“

Stokal je: „Pravijo, da je tam prepovedano piti. Pijance zapirajo, da jim shajati ni mogoče. Gotovo tudi mene spreobrnejo in potlej bo Jelovo brdo videlo, kaj se pravi, če Danijel dela!“

Prišel je v jezo: „Kako bom delal! Ko pa bo vsega dosti, pridem nazaj in američanskih tolarjev prinesem, da napolnim z njimi gnojni koš. Takrat se oženim in da koj veste: mlado vzamem in ne kakega starega lonca, ki bi ga bil žalosten ponoči in podnevu. In moja mlada žena bo tudi živela! Dela ne bo imela, samo po travnikih bo hodila gori in doli; da pa ji dolgčas preide, bo trgala pokalice in pokala z njimi ob mlado čelo. Zdaj veš, zakaj hočem v Ameriko!“

„Bo pa že kdo vmes spregovoril,“ sem se zasmejal. „Morda Liza.“

„Liza nima nič več vmes govoriti.“

„Od kedaj ne?“

„O takih rečeh ne govorim rad, sem jih že pozabil.“

Danilo se mi je.

Vprašam: „A od tistega večera?“

„Če te take stvari zanimajo, poižvedi na Jelovem brdu! Jaz se zanje ne brigam več!“

Sedaj se je vmešal Mlačan:

„Ne hodi po ovinkih! Liza se je omožila in karlovškega Anžona je vzela, to je! Mene ženejo dolgovi v Ameriko, Danijela pa ženska! To je!“

Vzkliknil sem: „Torej je Liza le bruhnila v Poljane h gospodu Jerneju?“

„Seve, da je šla; pa bi bilo tudi čudno, ko bi ne bila šla. Danes je že poročena in koše prenaša po Anžonovih bregovih. To je!“

Danijela je kar davilo in po mizi je udaril z roko. „Molči, azina! Dosti o tej Lizi! Se bo že še kesala, da je vzela tega starca; jest pa sem jest! Danes prodajamo domačijo in o tem govori!“

„Čemu nista šla k notarju v Loko? Tam se taka pisma lažje delajo.“

Danijel je zopet imel prvo besedo:

„Kaj bova lazila okrog tujcev! Prišla sva k tebi, ker veva, da si pošten. Morda — sva si dejala — nama napravi samo za štempelne; če pa sam kupiš, so pa stroški tako tvoji.“

„Jaz naj kupim?“ sem se začudil.

Oni je mirno odvrnil:

„Mislila sva si, da skoraj gotovo kupiš.“

„Za božjo voljo, čemu?“

Danijel se ni dal odgnati: „Mlačan in jaz sva tega mnenja, da je Mlačanovo za Presečnikovim na Jelovem brdu najlepše posestvo. Dva človeka, in naj imata še kaj otrok, bogato redi in brez posebnega dela.“

Odgovoril sem: „In jaz naj delam na Mlačanovem?“

„Da, prav tako sva mislila! Človek, ki je za kmečka dela rojen, se bo lahko ločil od goljufije, ker je vendar toliko dohtarjev na svetu, da jih kar preostaja.“

Vraga, ta dva sta mi dobro kurila v moji odvetniški pečici! Zamislil sem se.

Vam, častite dame, sem pozabil povedati, da je pretep na Gori prišel pred sodišče v Loki. Posavčevi so me tožili, da sem jih osebno poškodoval in da sem jim v hudobnem namenu pokvaril kamižolice in kastorce. Gospod Levičnik na loškem gradu me je brez milosti obsodil na petdeset goldinarjev globe, radi kamižolic pa na trideset goldinarjev plačila. Dosti me je stal ponižen pretep na Gori; povrh sem moral pri razglasitvi sodbe vzeti na račun še zadovoljne obraze Posavčevih fantov! Tem trem falotom so se od rajskega veselja kar do ušes odpirala široka usta.

Gospod Levičnik s sodbo samo še ni bil zadovoljen; odstopil je spise zbornici v daljše postopanje. In ravno takrat, ko sem razpravljal z Danijelom in Mlačanom, mi je dostavila zbornica poziv, da naj v osmih dneh razložim, kako se v mojih očeh kmečki pretep na Gori strinja z mojimi stanovskimi dolžnostmi. Ze sem jih gledal svoje kolege, zbrane v resnem sodišču, ko me peko in kuhajo in mi predvsem z največjo ogorčenostjo prihajajo, kako sem mogel kot odvetnik, kot zagovornik kazenskega prava udeležiti se pretepa, ki se da brez težave potisniti pod več paragrafov kazenskega zakona!

Prečitavši zbornični dopis in pomislivši na svoje takozvane kolege v resnem sodišču, se mi že ni preveč čudno videlo, kupiti Mlačanovo na Jelovem brdu!

„Ti praviš,“ sem se obrnil proti Danijelu, „da grunt lahko preživi dva človeka in jerbas otrok ž njim; jaz pa vendar nimam otrok!“

„Če jih nimaš, jih boš pa imel!“ je zatulil hlapec.

„Sam Bog ve, s kom!“

Danijela je zopet davilo: „Kaj? S kom? Šmentaj, jo boš vendar vzel! Govoril sem Mlačanu: „Ta bo rad kupil tvoje, ker se bo ženil in ker takega dekleta vendar v mesto vlačil ne bo.“ Ni tako? Sedaj mi odgovori! Na Poklonu si jo pol ure objemal, da je Meta potem domov hodila, da ni vedela kako. Sedaj pa vpraša, kje naj otroke dobi! Na to odgovori!“

Malo zardel sem, ko se je tako odkrilo, o čemer sem menil, da je tajno vsemu svetu. Takoj pa me je prešinila velika sreča ob misli, da je to rešitev, edina mogoča rešitev, in sramoval sem se, da že takoj od pričetka nisem mislil nanjo. Čemu naj bi deklico v mesto jemal? Sam se preselim na Jelovo brdo, se oženim, pa obdelujem zemljo, svojo lastno zemljo, in rodim otroke, svoje lastne otroke! Sladka zavest mi je polnila dušo, in umazani ta Danijel se mi je videl sel, poslan od Boga, da me je privodil na pravo pot, ki je itak ležala pred mano, ki je pa v svoji zaslepljenosti opaziti nisem mogel.

Čakal sem, da mi zgine kri z obraza. V zamišljenosti sem gledal proti stropu svoje pisarnice. Končno spregovorim:

„Če že ni drugače, bi pa kupil! Koliko pa hoče Mlačan? To se pravi, za vse, kakor stoji in leži.“

Odgovoril je Danijel: „Mlačan, kar molči! Dober človek si, za govorico pa nisi! Danes si tudi v stiskah, ker sediš na gosposkem stolu, kjer še nikoli sedel nisi. Bojiš se dohtarja, ker misliš, da je bogve kako visok človek. Pa ni. Dober človek je in pošten je, ta te za vinar ne bo ogoljufal.“

Ko je tako izpel litanije o moji slavi, mi je bil položaj precej jasen; v vsakem oziru sta bila dogovorjena, in tudi kupnina, pod katero bi se ne imelo iti, sta bila že ugotovila. Da se bo zahtevala veliko višja kupnina in da se bo pri tem razvnel najsrđitejši boj, je bilo pričakovati. Oba moža sta se bila brez dvojbe dogovorila, da bosta, kar iz mene čezprimerne kupnine iztisneta, pošteno med seboj delila.

„Torej koliko?“ ponovim svoje vprašanje.

„Da ne bo krivice ne na levo, ne na desno,“ se je odrezal Danijel, „dal boš ravno okroglih deset tisoč. Procente in špeže imaš tudi ti. Kar v roko sezita, Mlačan!“

Ugovarjal sem: „Naprave se mi zde bolj slabe in deset tisoč je dosti preveč.“

Danijel je kot besen skočil pokonci. „Pri Mlačanu so slabe naprave? Ta pa ni slaba! Gorenja hiša je malana, pa ne samo hiša, tudi kamra je malana! Ti ljubi odrešenik, naprave naj so slabe!“ Pričel se je smejati.

„Deset je preveč!“

„In živina?“ je rjovel Danijel, „te pa ne vidiš! Drobnice tudi ne! Da ne pozabim, dve jareti nista v prodaji. To se zakolje in posuši! Na ti jareti misli, da ne boš pozneje vpil, da sva te opeharila! No, pa, saj tako nič ne bo. Mlačan, vzemi klobuk, pa pojdiva! Dokler živim, ne boš svojega proč metal!“ In res je pograbil Mlačana za roko ter ga vlekel z največjo silo proti vratom.

„Spregovorita zadnjo besedo!“

Mlačan je že hotel odgovoriti, ker se je bal, da bi se razdrla dobra kupčija. Danijel pa ga je prehitel:

„Za pet Kristusovih ran, molči, Mlačan! Saj se vendar ne daš zaklati, kot se zakolje merkač v mesnici! Zadnja beseda! Najina prva beseda je tudi zadnja, ker nisva otroka! Devet tavžent že Kalar ponuja. Ali ni res, Mlačan?“

In najsi je Danijel lagal, je Mlačan vendar diplomatično odgovoril: „Bo že res!“

Zdihoval sem: „Veliko je devet tisoč!“

Danijel je divjal gori in doli: „Saj ne prodajava kake beračije! Samo na „Lotračnik“ poglej: če spomladi vode na njega napelješ, pa imaš sena, da se od njega gnoj dela! Ta travnik sam je tritisoč vreden. Če ni res, pa naj se kuham do sodnega dne v vicah!“

„Torej zadnjo besedo, Danijel!“

Klical je vse svetnike na pomoč in za pričo, da Mlačan drugače v Ameriko ne more in da mu prav nič ne ostane, če potegne samo devet tisoč. Rotil me je, da naj se mi vendar žena in otroci smilijo, če že nimam nič človeškega v sebi. Ko se mu je dozdevalo, da njegovo rotnje ne napravlja posebnega vtisa name, je zakričal:

„Pa naj bo devet tisoč in petsto! Mlačan, vem, da boš jezen, pa kar tiho! To je zadnja beseda in sam hudič iz pekla bi me ne mogel pregovoriti, da bi odnehal od nje! Devet tavžent in petsto — pa Bog daj srečo!“

Ko sem vendarle še premišljeval, je pograbil Danijela paroksizem:

„Premišljaš? Oj, ti krvavi peklenšček, ti še vedno premišljaš! Ce hočeš sam sebi dobro, udari z obema rokama, saj vendar nisi

obseden! Poglej vendar, koliko je oprave pri hiši! Ne da bi se bahal, prisežem pri živem Bogu lahko, da je samih butarnikov več kot trideset pri hiši. Tako zdaj pa še naprej premišluj! Mlačan, molči!”

Butarnikov! Napenjal sem možgane, kaj so pravzaprav ti „butarniki“.

„Več kot trideset butarnikov!“ se je drl še vedno Danijel. Končno sem le izvohal, kaj so butarniki.

Kadar se praprot spravlja, zlože jo v veliko butaro, katero s tanko vrvico obvežejo. Na obeh koncih te vrvi so lesene kljuke, ki držijo zavezo, kadar je butara obvezana z butarnikom. Take butare se potem vale v dolino, kjer se nalože na vozove.

„Če je pa trideset butarnikov,“ sem končal razpravo, „pa naj bo! Devet tisoč in petsto!”

„Ta je pametna!“ je kričal Danijel. „Sem že mislil, da ne poznaš več pametne besede! Domačija in špeže, vse je tvoje! Devet tisoč in pet sto, — pa Bog daj srečo!”

Privlekel je Mlačana k meni. Skoraj pet minut je tolkel z Mlačanovo roko ob mojo, potem s svojo lastno ob mojo, in sicer radi posojila. Zmenili smo se, da se snidemo dan po Vernih dušah v Loki, da bomo delali pismo pri notarju, in dostavilo se je, da morata o kupčiji molčati med tem, če ne, imam pravico, da se skesam. Odštel sem takoj are petsto goldinarjev, od katerih je Danijel odvzel dvesto goldinarjev kot njemu dano posojilo.

Čez nekaj časa, ko sta že bila odšla, je pomolil Danijel zopet svojo glavo v sobo:

„Za petsto si naju udaril, naj bo! Ali pozabiti ne smeš, da so izvzeta tri jareta, da jih bomo jedli na poti v Ameriko!”

„Dve jareti sta izvzeti, vsaj tako se je govorilo!”

„Tri!” je tulil Danijel. „Ne bodi gluh! Nikoli nisem drugače govoril! No, pa mi daj prisego!”

Tako me je opeharil za eno jare, ker nisem hotel sitnosti delati, ko smo v Loki pismo delali.

Ko je bilo vse v redu napravljeno in podpisano, sta jo onadva udarila v Kranj po potne liste, jaz pa sem jo krenil na Jelovo brdo.

(Konec prihodnjič.)